

N:o 29.

Ank. till Riksd. Kansli den 10 Mars 1885, kl. 3 e. m.

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen, angående vissa eftergifter från statens sida i fråga om det åt Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag af staten beviljade låneunderstöd å 2,000,000 kronor; gifven Stockholms slott den 20 Februari 1885.

Sedan Riksdagen enligt underdånig skrifvelse den 17 Maj 1877 beviljat Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag för sänkning och reglering af vattenhöjden i sjöarne Hjelmaren och Qvismaren samt utförande af dermed sammanhängande arbeten ett lån å 2,000,000 kronor att från Statskontoret utgå med 600,000 kronor under år 1878, 300,000 kronor under hvarje af åren 1879, 1880, 1881 och 1882 samt 200,000 kronor under år 1883 med vilkor, utom andra, att å hvarje lyftadt belopp af lånet årligen till slutet af år 1887 skulle erläggas ränta från lyftningsdagen efter fem för hundra samt för tiden från och med år 1888 årligen åtta procent å hela den lyftade lånesumman, hvaraf ränta skulle beräknas efter fem för hundra af det obetalda kapitalbeloppet och det öfriga utgöra afbetalning derå, och bolaget sedermera lyftat hela det beviljade statslånet; vill Kongl. Maj:t, i anledning af derom från bolaget gjord framställning och med åberopande af hvad bilagda statsrådsprotokoll öfver civilärenden innehåller, härmed föreslå Riksdagen medgifva, att Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag må befrias från skyldigheten att gälda ränta å omförmälda lån för åren 1886, 1887, 1888, 1889 och 1890 äfvensom erhålla anstånd med amorteringen af samma lån intill år 1891, med skyldighet för bolaget att

från och med sistberörda år å hela lånesumman årligen erlægga åtta procent, hvaraf ränta skall beräknas efter fem för hundra å det obetalda kapitalbeloppet och återstoden utgöra afbetalning derå.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande Utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

E. von Krusenstjerna.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 20 Februari
1885.

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern THEMPTANDER,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Friherre HOCHSCHILD,
Statsråden: LOVÉN,
VON STEYERN,
Friherre VON OTTER,
HAMMARSKJÖLD,
RICHERT,
RYDING,
VON KRUSENSTJERNA,
Friherre TAMM.

Departementschefen Statsrådet von Krusenstjerna föredrog:

En af direktionen för Hjelmarens och Qvismarens sjösänkningsbolag uti härhos i aftryck bifogade skrift den 25 Augusti 1884 gjord underdånig ansökning, att på grund af de i skriften åberopade förhållanden Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig framställning, att Riksdagen måtte bevilja nämnda sjösänkningsbolag full räntefrihet under åren 1886, 1887, 1888, 1889 och 1890 för dess af Riksdagen år 1877 beviljade, från Statskontoret erhållna amorteringslån å 2,000,000 kronor, samt medgifva att amorteringen af lånet framflyttades så, att densamma, i stället för med år 1888, först med år 1891 skulle taga sin början, hvarefter årlig ränta och amortering borde utgå på sätt härom vore föreskrifvet;

i anledning hvaraf underdåniga utlåtanden afgifvits af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands, Örebro och Vestmanlands län samt af Statskontoret; hvarefter sjösänkingsbolaget ytterligare den 9 innevarande månad ingifvit en till chefen för Civildepartementet stäld skrift i ämnet, hvarvid fogats beräkning öfver den återstående kostnaden för företagets fullbordande jemte tabeller, upptagande antalet delegare i företaget, de å vissa af dem belöpande uttaxeringar samt uppgifter om utestående oguldna belopp med mera.

Departementschefen redogjorde till en början för de af bolaget i ansökningen anförda skäl för dess ifrågavarande begäran samt för innehållet af de deröfver afgifna utlåtandena, enligt hvilka

Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen vitsordat, att arbetena under skicklig ledning bedrifvits på ett i alla hänseenden berömligt och för framtiden betryggande sätt, och att hvad direktionen i sin underdåniga ansökning andragit och uppgifvit vore fullt öfverensstämmande med verkliga förhållandena, samt att förty bolagets begäran, med hänsyn till de hårda villkoren för lånets åtnjutande, de stora svårigheter, som dels af bolaget öfvervunnits och dels återstode att bekämpa, de kostnader, som till följd af vidtagna betydliga förbättringar i den ursprungliga planen uppstått vida utöfver de först beräknade, samt de mångfaldiga stora fördelar, som genom sjösänkingsföretaget tillskyndats det allmänna, syntes styrelsen förtjena afseende;

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Södermanlands län såsom eget yttrande åberopat hvad Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen i ärendet andragit;

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Örebro län anført, bland annat, att ifrågavarande arbete hade en sådan omfattning och betydenhet, att något dermed jemförligt sjösänkingsföretag icke tillförene förekommit i vårt land och näppeligen i något annat land med undantag af Nederländerna; att i olikhet med vanligen förekommande vattenafledningsföretag detta berörde icke allenast enskild rätt, utan äfven allmänna intressen, hvilkas tillgodoseende påkallat arbeten och uppoffringar af bolaget i högst betydlig utsträckning; att, det oaktadt, ifrågavarande låneunderstöd icke beviljats på förmånligare villkor än dem, som gälde för lån, hvilka meddelades till befrämjande af vanliga utdikningar och vattenaftappningar af sank trakter och sjöar för beredande af odlingsföretag; att den omständighet att bolaget det oaktadt emottagit det

beviljade statslånet och inlåtit sig på företaget, trots de stränga förpligtelser, hvilka bolaget för tillgodoseende af samfärdseln å Hjelmaren och Hjelmare kanal måste ikläda sig, funne sin förklaring deri, att sjöarnes tidtals förekommande öfversvämningar omöjliggjorde alla beräkningar för ett ordnad landbruk och medförde så tryckande olägenheter, att bolaget — med afseende derå, att förberedelserna till företaget, hvilka börjats under gynnsammare utsigter, än dem hvilka sedermera företedde sig, långt framskridit — ansett sig hvarken böra eller kunna rygga tillbaka; att, sedan statslånet erhållits, bolaget med allvar och kraft gripit verket an och, utan att skygga tillbaka för ökade kostnader, i hufvudplanen vidtagit icke allenast de förändringar, som med nödvändighet påkallats, utan äfven sådana, som befunnits nyttiga och ländande det allmänna till framtida gagn, samt således måste anses hafva gjort mera än hvar till det kontraktssenligt varit förpligtadt, med hänsyn hvar till direktionen icke saknade goda skäl för sitt i ansöknings gjorda uttalande, att förevarande företag blifvit ett helt annat, vida mera omfattande och för samtliga intresserade parter ojemförligt mera betryggande än det, som den 2 Februari 1877 erhöll Kongl. Maj:ts fastställelse och till hvars utförande samma års Riksdag beviljade statslånet å 2,000,000 kronor; att, då deltagarne i företaget samtidigt måste underkasta sig ej mindre uttaxering för amortering af bolagets skulder än äfven utgifter för dikning och odling af de torrlagda områdena, den farhåga låge nära till hands, att egare af smärre hemmansdelar icke mäktade bära alla dessa utgifter, utan nödgades gå från hus och hem; och att, vid öfvervägande af allt detta, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande icke tvekade att på det varmaste tillstyrka nådigt bifall till den underdåniga ansöknings;

Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Vestmanlands län väl tillstyrkt att sjösänkingsbolaget måtte befrias från räntas erläggande, äfvensom från kapitalafbetalning under fem år eller den af bolagets direktion föreslagna tid, åren 1886—1890, men derjemte, då ett frångående af den antagna grundsatsen, att staten endast genom lån och ej genom anslag skulle befordra och underlätta odlingsföretag, med säkerhet komme att framkalla flera dylika anspråk, förmålt sig anse, att intressenterne i sjösänkingsbolaget borde framdeles återbetala den ränta, från hvars erläggande de under fem år befriades; samt

Statskontoret yttrat, att, då detta sjösänkingsbolag fått för det allmännas intresse göra betydliga uppofringar, hvilka, ursprungligen beräknade till ett belopp af 754,113 kronor, sedermera visat sig uppgå till en vida högre summa, då de af bolaget vidtagna, synnerligen om-

fattande förbättringar i arbetsplanen orsakat detsamma stora kostnader; då detta arbetsföretag genom de medelbara följderna af sänkningen beredt högst väsentliga fördelar åt personer och kommuner ej tillhörande bolaget, hvarpå såsom exempel blifvit anförda strandegarne vid sjön Öljaren, Örebro stad med flere, och då, på sätt uppgifvet blifvit och hvilket syntes högst sannolikt, en påskyndad uttaxering å intressenterne för statslånets återbetalning skulle för ett flertal kunna medföra ekonomiskt obestånd, hvilket väl knappast kunde anses vara sjelfförfvålladt, Statskontoret — som ingalunda befarade att genom bifall till denna ansökning likartade anspråk skulle kunna framkallas, enär något odlingsarbete, som ens närmelsevis kunde likställas med Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsföretag, icke hittills torde hafva i vårt land förekommit och ej heller enligt all sannolikhet framdeles vore att emotse — funne sig böra förorda ansökningen till nådigt bifall.

Departementschefen yttrade vidare:

»Såsom af den vid ansökningen fogade, den 24 April 1883 upprättade bilaga II framgår, beräknades då den verkliga totalkostnaden för de af företaget föranledda direkta arbetskostnader till 2,246,593 kronor 75 öre, men enligt en vid bolagets innevarande månad till mig aflemnade skrift fogad beräkning visar det sig, att nämnda totalkostnads slutsumma måste ökas med 306,028 kronor 22 öre eller sålunda till 2,552,621 kronor 97 öre, hvaraf belöper för tiden från den 1 Januari detta år och således å ännu till hufvudsakligaste del återstående arbeten ett belopp af 408,359 kronor 62 öre. Om till denna summa lägges sammanlagda beloppet, 553,406 kronor 25 öre, af de i förenämnda bilaga II upptagna indirekta utgifter för företaget, skulle slutsumman af de för sjösänkningen erforderliga medel blifva 3,106,028 kronor 22 öre. Härvid är visserligen att märka, att i utgiftssumman 553,406 kronor 25 öre ingå till väsentlig del belopp, som måste anskaffas för inköp af fastigheter och materialier och som således utjemnas af motsvarande behållningar, men intill dess omständigheterna tillåta dessas realiserande, trycker emellertid utgiften å delegarne i företaget, och detta just under den tid, då möjligheten att motstå trycket ännu icke underlättas af de fördelar sjösänkningen kommer att medföra.

Då det af Öfverstelöjtnanten Grafström upprättade kostnadsförslaget, hvilket lades till grund för arbetets påbörjande, slutade å 1,948,883 kronor 34 öre, kommer således utgiften för sjösänkingsföretaget, enligt

hvad nu mera visar sig, att med icke mindre än 1,157,144 kronor 88 öre öfverstiga den först beräknade summan, en siffra som, derest den från början varit anad, säkerligen, till icke ringa skada för detta för landet välgörande företag, skulle hafva afhållit mången att deri ingå såsom delegare och må hända omintetgjort detsamma.

Såsom redan i ansökningen antydts och i den från bolaget till mig inlemnade skriften ytterligare utvecklas, är det egentligen de mindre jordegarne, som i företaget ingått, hvilka i väsentlig mån känna tyngden af de betydliga utgifter, som äro förenade med arbetets bringande till fullbordan. Enligt en nyssnämnda skrift bilagd tabell I och bolagets uppgift är den jord, som af sjösänkningen hemtar båtnad, fördelad å 487³⁷/₄₈ mantal, utgörande 1,522 särskilda brukningsdelar, af hvilkas egare 1,119 antecknat sig såsom bolagsmän, 284 afsagt sig båtnaden och 119 ännu begagna sig af det utaf dikningslagen medgifna förklarings-anstånd. Af förenämnda 1,522 brukningsdelar utgöra endast 48 hvar för sig mera än 1 mantal och 80 från $\frac{1}{2}$ till ett helt mantal, hvaremot af de öfriga 209 brukningsdelar utgöra från $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{2}$ mantal, 481 från $\frac{1}{8}$ till $\frac{1}{4}$ mantal samt 497 understiga $\frac{1}{8}$ mantal och öfriga 207 bestå af utjordar, utångar, torp, husar- och soldatboställen m. m.

På sätt i ansökningen förmäles, har bolaget utöfver statslånet dels upptagit, dels betingat lån till omkring 825,000 kronor. Hittills hafva till följd deraf å delegarne icke behöft uttaxeras annat än hvad som erfordrats hufvudsakligast för gäldande af räntor, men, enligt hvad bolaget i sin sista skrift anför, hafva bolagsmännen redan genom dessa uttaxeringar blifvit så ansträngde, att en fortfarande stegring af uttaxeringarne skulle för mången blifva omöjlig att tåla under den tid afdikningen och odlingarna påginge. Förmågan att bära dessa utgifter är äfven enligt bolagets upplysningar mindre inom detta än andra sjösänk-ningsområden, derföre att sankmarkerna i allmänhet äro allt för vid-sträckta i förhållande till åkerjorden, hvilken, då höskörden i följd af torrläggningen reduceras till nästan intet, måste, innan odling skett, en-sam bidraga till kostnaderna. Huru taxeringarne tryckt på deltagarne, framgår i viss mån af en utaf bolaget företedd tabell öfver samma taxe-ringar under åren 1881—1884 för en del samfälligheter inom Örebro län. Af denna tabell finner man, att uttaxeringarne å 14 särskilda sam-fälligheter om tillhoppa 31 $\frac{1}{4}$ mantal, fördelade i 125 särskilda bruknings-delar, med en areal om tillhoppa 9,679 kvadratref åker och 27,658 qva-dratref sankmark, uppgått till sammanlagdt 105,542 kronor för de 6,446 kvadratref, som för dessa samfälligheter beräknats såsom vinst i full-gradig jord; att taxeringarne, uppgående för hvarterdera af åren 1881 och

1882 med 3 kronor 50 öre för vinstref jord, för 1883 med 4 kronor 40 öre och för 1884 med 5 kronor, vexlat, fördelade på åkerjorden för dessa samfälligheter i medeltal på nämnda år, från 6 kronor 9 öre för kvadratref eller 34 kronor 10 öre för tunnland till 26 kronor 64 öre för kvadratref eller 148 kronor 19 öre för tunnland; och att största delen af samfälligheterna är i saknad af skog. Bolaget upplyser derjemte att, med ett enda undantag, nästan ingen ännu hunnit hemta någon afkomst af sina sankmarker.

Att redan nu stora svårigheter möta för innehafvare af smärre hemmansdelar att gälda de på dem belöpande uttaxeringar, framgår af ett utaf bolagsstyrelsen ingifvet sammandrag öfver utestående dylika taxeringar för åren 1881—1884, hvilka måst utsökas eller äro under indrifning. Ifrågavarande sammandrag utvisar nemligen, att af samtliga berörda uttaxeringar till ett antal af 294 med ett belopp af 32,301 kronor 39 öre, ej mindre än 162 icke uppgått till 50 kronor, 67 utgjort mellan 50 och 100 kronor, 32 mellan 100 och 200 kronor, 16 mellan 200 och 300 kronor samt 7 mellan 300 och 400 kronor, under det återstående 10 varierat mellan 400 samt 3,000 kronor och derutöfver. För de mindre jordegarne, hvilka utgöra flertalet af delegarne i sjösänkningen, blifva naturligtvis svårigheterna ännu större, om de inom kort måste, utom räntor å statslånet, jemväl gälda amortering derå och samtidigt dermed bestrida kostnaderna för dikning och odling af den torrlagda mark, som kommit på deras lott. Desse jordegare måste nemligen ofta, ensamt med afkomsten från den till hemmanen hörande, i förhållande till de stora, genom sjösänkningen vunna sankmarkerna, till arealen obetydliga åkerjorden, gälda ofvanberörda kostnader under de första åren. Under den tid dikningen och odlingen af vinstjorden pågå och innan förökad inkomst af den genom sänkningen vunna och förbättrade marken är att påräkna för innehafvarne af smärre brukningsdelar, skola desse, betungade på en gång med kostnaderna för dikning och odling af marken samt med räntor å upptagna lån jemte deras amortering, blifva så nedtyngda af en åsamkad skuldbörda, det fara är att det stora flertalet därför dukar under.

Då jag nu framlagt sjösänkingsbolagets förevarande ansökning inför Eders Kongl. Maj:t, har det icke undgått min uppmärksamhet, att inkast kunna göras mot bifall till densamma. Ett sådant har ock redan blifvit i ärendet gjordt, då det framhållits, hurusom nu mera den grundsats gjord sig gällande, att i fråga om företag, hvilka afse vattens afledande från mark för densammas beredande till odling, statens understöd bör lemnas endast i form af lån. Om bolagets framställning vunne god-

kännande, skulle bolaget deremot kunna anses hafva erhållit ett anslag utan återbetalningsskyldighet, motsvarande räntan å 2,000,000 kronor under fem år. Härvid vill jag dock erinra att bolaget, på sätt det i ansökningen upplyst, måst för ändamål, hvilka äro för bolaget främmande, offra ett belopp af sammanlagdt omkring 1,000,000 kronor. Det är väl sant, att ofta vid vattenafledningsföretag intressenterne måste underkasta sig utgifter, som icke omedelbart befrämja sjelfva företaget, utan afse att förebygga det andras rätt af detsamma blifver lidande, men icke något företag lär kunna uppvisas, der intressenterne nödgats vidkännas så betydande utgifter, som här äro i fråga, för ändamål, af hvilka staten, åtminstone medelbart, är intresserad. Sistnämnda summa har disponerats för vidmakthållande och till och med förbättrande af allmänna farleder och hamnplatser, och Riksdagen har till understödjande af sådana företag sedan gammalt beviljat anslag utan återbetalningsskyldighet, ofta uppgående till två tredjedelar af kostnadsbeloppet. Vid sådant förhållande finner jag mig derföre böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att underställa frågan Riksdagens pröfning. Dertill anser jag mig hafva så mycket större skäl, som af hvad bolaget anfört framgår, att företaget nu fortskridit till den punkt, att, å ena sidan, dess förut af mången betviflade fullbordan kan förutses i en ej allt för aflägsen framtid, men, å andra sidan, en stor del af de nuvarande, under många år med dryga utgifter betungade, delegarnes krafter börja svigta och kräfva att staten träder emellan och räcker en hjälpsam hand. De svårigheter, bolaget haft att bekämpa, måste mången gång hafva förefallit öfvervinneliga, och fråga kan vara om icke, då låneunderstödet lemnades, mången ansåg företags bringande till ett lyckligt slut såsom hardt nära omöjligt. Intill 1885 års utgång skall bolaget dock hafva till staten erlagt i räntor, efter hvad bolaget beräknat, mera än 500,000 kronor, och inom några få år torde sjösänkningen vara en verklighet.

Det ligger nära till hands att antaga, det bolagets behof af lindring i lånevilkoren kunde vara tillgodosedt genom ett uppskof med räntans erläggande under några år. För min del är jag icke öfvertygad, att svårigheterna derigenom blefve undanröjda. Efter sjelfva sjösänkningen komma i ordningen de särskilda intressenternes kostnader för afdikningen och odlingen, och innan frukterna deraf kunna skördas, skola för många delegare årtal förflyta, och de sammanlagda sjösänkings- samt afdiknings- och odlingskostnaderna skola nedtrycka en del af jordegarnen, och deras slutliga ekonomiska undergång skulle möjligen allenast uppskjutas på lika många år, som ränteanståndet medgifves.

Vid öfvervägande af alla dessa omständigheter och då, såsom Stats-Bih. till Riksd. Prot. 1885. 1 Saml. 1 Afd. 20 Häft. 2

kontoret erinrat, någon anledning icke finnes att, om den begärda räntefriheten medgifves, sådant skall kunna åberopas såsom prejudikat i fråga om andra sjösänkingsföretag, enär något med Hjelmarens och Qvismarsjöarnes sänkning väl aldrig kommer att i vårt land utföras, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen medgifva, att Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag måtte befrias från skyldigheten att gälda ränta å omförmälda lån för åren 1886, 1887, 1888, 1889 och 1890 äfvensom erhålla anstånd med amorteringen af samma lån intill år 1891, med skyldighet för bolaget att från och med sistberörda år å hela lånesumman årligen erlägga åtta procent, hvaraf ränta skulle beräknas efter fem för hundra å det obetalda kapitalbeloppet och återstoden utgöra afbetalning derå.»

Till denna, af Statsrådets öfrige ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall, samt förordnade att proposition i ämnet skulle till Riksdagen aflåtas af den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

Axel Hegardt.

Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolags underdåniga ansökan till Kongl. Maj:t om ändring i villkoren för statslånet, ingifven den 9 September 1884 med densamma åtföljande bilagor.

Stormäktigste Allernådigste Konung!

Då det bolag, som bland Hjelmarens och Qvismarens strandegare bildats för att genom sänkning och reglering af vattenhöjden i nämnda sjöar tillgodogöra den jord, som af samma sjöar öfversvämmas eller skadas, efter mångåriga, sedan 1849 nästan ständigt pågående undersökningar och förnyade afslag å dess underdåniga ansökningar omsider lyckats att för denna viktiga fråga finna en sådan form, att densamma kunde från det allmännas sida medgifvas; tacktes Kongl. Maj:t den 12 Maj 1865 meddela bolaget nådigt tillstånd »att med bibehållande af 7 fots segeldjup i Hjelmare kanal och till sjön Hjelmarens viktigaste hamnar, verkställa omförmälda sjösänkning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af framlidne Öfverste Sundmark år 1851 upprättade plan». Härvid fastställdes dock såsom oeftergifligt villkor, »att frågan om vattenafloppets förändring och sjöarnes sänkning till afsedt djup i hvad enskild rätt deraf vore beroende skulle genom laga kraftvunnet utslag vara afgjord, så att de föreslagna åtgärderna äfven i detta afseende blifvit medgifna, samt att derefter och innan sjelfva arbetet finge utföras fullständig plan för verkställigheten deraf och till de åtgärder, som för segeldjupets framtida underhåll erfordras, blifvit af Kongl. Maj:t i nåder faststald». I följd häraf föranstaltades om en sådan undersökning af landtmätare och gode män, som i Kongl. förordningen den 20 Januari 1824 föreskrifves, och sedan, på grund af hvad dervid förekommit och under ärendets fortsatta pröfning genom laga domar faststälts, nödiga ändringar och jemkningar skett i det förutnämnda förslaget samt slutlig dom i tvistemålen med vederparterna den 20 Mars 1873 fallit, upprättades af framlidne Öfverstelöjtnanten A. Grafström ett förslag till arbetsplan, hvilket den

19 Januari 1874 inlemnades, och hvarå den 2 Februari 1877 Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse erhöles.

Utom de i och för sjöarnes sänkning och markens torrläggning erforderliga arbeten, ålades sjösänkingsbolaget genom denna nådiga resolution följande *förpligtelser för bibehållande af 7 fots segeldjup i sjön och Hjelmare kanal samt sjötrafikens upprätthållande*:

att med ombyggnad af den bestämmande slussen vid Notholmen fördjupa öfre delen af Hjelmare kanal från dess inlopp till 8:de slussen på en sträcka af 35,702 fot, hvarmed tillika förenades ett åläggande för bolaget att under den del af seglationstiden, som kanalen i och för ombyggnaden hålles stängd, besörja trafiken emellan Hjelmarens och Mälarens hamnar utan förhöjning af de i kanaltaxan bestämda fraktafgifter;

att fördjupa segellederna till Örebro och Hjelmarens viktigaste hamnar, så att äfven under sjögång 7 fots segeldjup der kunde efter sänkningen påräknas, och att allt framgent bibehålla dessa farleder till samma djup;

att verkställa, och intill dess derom annorlunda förordnades fortfarande bekosta utprickningen af samma farleder, med undantag af den prickning, som förut besörjts af Örebro stad;

att, då segling emellan Essundet och Svartåns utlopp (det så kallade Oset) af vidriga vindar omöjliggöres, allt framgent tillhandahålla tjenlig ångbåt för segelfartygens kostnadsfria bogsering öfver den så kallade Hemfjärden;

att inrätta och underhålla en regleringsdam vid Hyndevad, samt anskaffa bostad och bereda aflöning åt en af Kongl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen der anställd damvaktare;

samt att för möjligheten att i en framtid frias från underhållet af segeldjup, bogsering, vattenreglering m. m. afsätta en fond af 100,000 kronor, som af Kongl. Statskontoret förräntas intill dess densamma genom kapitaliserade räntor stigit till ett sådant belopp, att årliga räntan ansåges för det angifna ändamålet tillräcklig; — Kongl. Maj:t dock förbehållet att bestämma så väl om användandet af denna fond, som om densamma bör genom tillskott från bolaget ytterligare ökas.

För att sjösänkingsföretaget icke af dessa svåra förpligtelser skulle omöjliggöras, tacktes Kongl. Maj:t ingifva nådig framställning om, samt Riksdagen bevilja ett statslån af 2,000,000 kronor att utgå med 600,000 kronor under år 1878, 300,000 kronor under hvarje af åren 1879 till och med 1882, samt 200,000 kronor under år 1883, mot skyldighet för bolaget att å hvarje lyftadt belopp erlægga 5 procent ränta från lyftningsdag, samt att från och med 1888 begynna lånets amortering med

en annuitet af 8 procent; och bestämdes derjemte, att arbetet skulle vara afsynadt och godkändt före utgången af år 1887.

Kostnaden för hela sjösänkingsarbetet, som vid föregående undersökningar beräknats af Öfverste Sundmark 1851 till 1,081,725 kronor, af Majoren Nerman 1865 till 1,000,000 kronor och af landtmätare och gode män år 1868 till 1,210,400 kronor, uppskattades år 1873 af Öfverste-löjtnant Grafström till ett belopp af Kr. 1,948,883: 34, hvartill sedermera genom Kongl. resolution den 2

Februari 1877 ytterligare kom fonden för framtida underhållet	»	100,000: —
---	---	------------

Summa Kr. 2,048,883: 34.

I denna summa ingingo arbeten och ersättningar, som sjösänkingsbolaget måste åtaga sig, utöfver hvad som erfordrades för sjelfva vattenafledningen, till följande i förslaget beräknade belopp:

För segellederna i Hjelmaren	Kr. 221,023: —
» Hjelmarens hamnar	» 25,597: —
» Skebäcks hamn och Svartån ..	» 53,202: —
» Hjelmare kanal	» 354,291: —
» fonden i Statskontoret	» 100,000: —

754,113: —,

ett i förhållande till den totala sjösänkingskostnaden så högt belopp, att det bort verka afskräckande, helst dertill måste komma åtskilliga ersättningar, som ännu icke ens tillnärmelsevis kunde bestämmas. Men oakadt dessa, för hvarje annat sjösänkingsföretag förut okända extra skyldigheter, voro dock olägenheterna af de, alla beräkningar för ett ordnadt landtbruk omöjliggörande öfversvämningarne så tryckande, att bolaget, då de under gynnsammare utsigter började förberedelserna så långt fortskridit, ansåg sig hvarken böra eller ens kunna rygga tillbaka. I det fastställda kostnadsförslaget saknades för en stor del af dessa öfverarbeten alla beräkningar, enär de vid dess uppgörande ännu ej voro fullt kända, och åtskilliga andra — såsom t. ex. alla ersättningar för borttagen jord, för skada och intrång till så väl vattenverks- som jordegare, samt för administrationen af det ytterst invecklade och mot de mest olikartade intressen kämpande företaget — hade der blifvit allt för lågt uppskattade. Genom användande af tidsenligare arbetsmetoder hoppades man likväl, att denna tillökning skulle kunna af en minskad arbetskostnad uppvägas, och bolaget sålunda med egna krafter bringa företaget till slut. Detta skulle äfven ofelbart hafva lyckats, om de i förslaget upptagna arbeten kunnat begränsas inom deras beräknade dimensioner och intet derutöfver erfordrats. Men detta var icke förhållandet.

Uti den slutliga, i minsta detaljer genomförda och med nya fullständiga undersökningar förenade revision af arbetsplanen, som före sjelfva arbetet måste anställas, visade det sig: *dels* att förhållandena mångenstädes under de 9 år, som förflutit sedan landtmätaren och gode männen afgåfvo sitt utlåtande, väsentligen förändrats, *dels* att den första undersökningen icke varit — hvad den ej heller kunnat vara, då hvarken tillräcklig tid eller nödiga medel härtill kunde beredas — så fullständig, att det derpå grundade arbetsförslaget kunde anses fullt betryggande. Förändringar blefvo således nästan öfver allt oundvikliga.

Uti *Eskilstuna ström* hade under dessa 9 år nya byggnader och andra omständigheter tillkommit, som påkallade förändringar vid nästan hvar och ett af dervarande verk och inrättningar, hvarförutan en mängd andra åtgärder till minskande af olägenheterna vid högflood måste der vidtagas. Uti *Qvismaredalen* hade i följd af der ofvan liggande sjöars och sankmarkers torrläggning den på en gång framrinnande vattenquantiteten vid flodtid så väsentligt ökats, att afloppskanalen, beräknad att på några få undantag nära följa Telgeåns krökningar, måste vidgas och så vidt möjligt förkortas till befordrande af vattnets hastigare aflopp, samt utrymme här beredas äfven för den tillökning i vattenmängden, som genom fortsatta afdikningar inom Telgeåns flodområde kunde emotses. Ofvanför verkställda torrläggningar hade äfven medfört en sådan tillökning i flodvattnet i *Svartån*, att, om icke en betydlig utvidgning af densammas nedre lopp emellan Skebäcks hamn och åns utflöde vid det så kallade Oset verkställdes, strömmen vid högvatten i ån, men lågvatten i sjön skulle hafva alldeles förhindrat trafiken på denna hamn. Äfven vid sjöns utlopp, *Qvislaån* vid *Nordön* och *Ryningsberg* befans icke blott det beräknade afloppet otillräckligt, utan der upptäcktes äfven *dels* ett nytt större grund, *dels* ock att den massa, som skulle borttagas, var af vida svårare beskaffenhet än förrättningsmännen vid deras pejlingar kunnat utröna; och då det nu ålagts bolaget att för all framtid underhålla *regleringsdammen vid Hyndevad*, var det äfven af nöden att gifva denna en dyrbarare och fastare konstruktion än hvad förslaget afsett. De dryga ersättningar, som måste utgå till *Hjelmare kanal* för ombyggnad af såg och qvarn, för dessas hvilostånd under den till 2 vintrar och 1 sommar beräknade arbetstiden, för minskade kanalumgälder, o. s. v. samt den hårdt tryckande förpligtelsen att under den tid, då kanalen af sjösänkingsbolaget hölls stängd, ombesörja forslingen af den varumängd, här skulle framgå, till samma pris, som om kanalen varit öppen, framtvingade här ett forceredt arbete, så att den till ett helt seglationsår bestämda stängningstiden begränsades till 2 högst 2 $\frac{1}{2}$ månader under hvardera af 2 på

hvarandra följande år, hvarigenom nästan allt tyngre gods kunde med något tillmötesgående från varuomsättarnes sida fördelas på den tid, då kanalen var öppen.

Under sådana förhållanden, och i den mån behovet af förändringar i arbetsplanen visade sig nödiga, måste *enskilda uppgörelser på nästan alla arbetsplatser träda i stället för de lagligen fästade* men nu utförbara, och sedan dessa träffats öfver allt, der bolagets arbeten voro i den fastställda planen närmare bestämda, nya planer upprättas och å dem fastställelse sökas. Sådana *nya planer* hafva äfven blifvit af Kongl. Maj:t godkända:

För <i>Hjelmarens utlopp</i>	<i>Qvislaån förbi Ryningsberg, Hyndevad, Fiskarefallet och Rosenholm</i>	den 11 Juli	1879.
»	<i>Qvismaredalens nedre del</i>	» 17 Oktober	1879.
»	<i>Eskilstuna ström vid Rosenfors, Skjulsta, Spiksmedsfallet, Tunafors, Eskilstuna stad, Holms- och Torshällafallen samt broarne vid Rosenberg, Tunafors och Torshälla</i>	» 30 April	1880.
»	<i>Svartåns nedre del</i>	» 30 »	1881.
»	<i>Qvismaredalens öfre del</i>	» 15 September	1882,

hvarförutan några mindre men nödiga förändringar af *slussen vid Notholmen* och vid *Läppe hamn*, hvilka icke varit af sådant omfång, att de påkallat Kongl. Maj:ts pröfning, kunnat på tillstyrkan af statens kontrollerande ingenjör af Kongl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen medgifvas; och hafva dess fastställelser erhållits:

För <i>Notholmsslussen</i>	den 31 Oktober	1879.
» <i>Läppe hamn</i>	» 24 Januari	1884.

Dessutom hafva åtskilliga andra ändringar vid enskilda hamnar kunnat vidtagas, blott på grund af öfverenskommelse med hamnegarne, enär för dessa platser icke förelegat några särskildt fastställda ritningar, som skolat lända till efterrättelse.

Den ökade hastighet, hvarmed vattnet i följd af ofvanför verkställda eller emotsedda torrläggningar kommer att vid flodtid nedströmma i Hjelmaren, påkallade äfven *en revision af de beräkningar öfver vattenvariationen, som förut anstälts* och hvarpå hela sänkningsföretaget hvilade. Det gälde att förvissa sig, huruvida äfven under nuvarande och framtida förhållanden den afbördningsförmåga, som på grund af laga domar gifvits regleringsdammen vid Hyndevad samt öfriga dammar i Eskilstuna

ström, befunnes tillräcklig att begränsa vattenvariationen i sjön till 2 fot. Med ledning af de fullständiga vattenobservationer, som allt sedan år 1817 verkstälts och hvilka med afbrott endast för några månader under 1826—28 samt hela åren 1839 och 1843—45 funnos vid Hjelmare kanal, upprättades en grafisk framställning af sjöns fallande och stigande under dessa år. På denna uppgjordes en serie af vidlyftiga beräkningar, utvisande huru vattenståndet i sjön skolat ställa sig, derest under dessa framfarna år utloppet haft samma afbördningsförmåga som efter sjöns sänkning samt tilloppen varit sådana de då beräknas blifva, men temperatur och väderleksförhållandena deremot förblifvit desamma. Af dessa beräkningar framgick att, om det ock vid högfloed var möjligt att utom för någon eller några dagar hindra en stigning öfver maximum, det dock med afseende å kanalens och Eskilstunaverkens behof mötte stora, kanske oöfvervinneliga svårigheter att bibehålla det beräknade lägsta vattenståndet vid dess minimum. Om, sedan vårvattnet afbördats, en sådan torka inträdde, som efter hvad observationerna visade egt rum under åren 1819 och 1854, kunde man befara att vattenståndet, oaktadt tillbörlig hushållning vid Hyndevad, icke skulle kunna hållas vid föreskrifvet minimum eller 6 fot under Arninge märke, utan måste *nedgå mer än en half fot derunder*. Då ett sådant förhållande endast inträffat under 2 år på 63 och under dessa år såväl sjön som kanalen *bevisligen icke medgifvit* seglation med fullastade fartyg, hade det möjligen kunnat lemnas utan afseende; men nu visade andra observationer derjemte, att vattenståndet vid ihållande östlig eller vestlig storm kunde ställa sig väsentligt olika vid sjöns båda ändpunkter, och därför kunde dessa förenade omständigheter icke förbises, då oafsedt det djup, som det fastställda förslaget gifvit segellederna, bolaget i Kongl. resolutionen den 12 Maj 1865 fått sig ålagdt att bereda 7 fots segeldjup *äfven vid sjögång*, då vattnets vågrörelse ensamt framkallar behofvet af ett större djup.

Vid sådant förhållande kunde det vara ovisst, huruvida i händelse af en framtida rättstvist det fastställda förslagens till siffran bestämda segeldjup eller det i Kongl. resolutionen i allmänna ordalag antydda skulle af domstolarne tillerkännas laga vitsord. Genom regleringsdifferensens höjande utöfver dess stadgade maximum, kunde dessa olägenheter förebyggas, om man blott vid vårvattnets utsläppande kunde förutse, huruvida torka skulle under sommaren inträda eller icke. Men då ett sådant förutseende var omöjligt, och antagandet af en konstant högre regleringsdifferens skulle minska sjösänkningens nytta för strandegarne, så fans här ingen annan utväg än att öka segelledernas djup i *de inre fjärdarne med en, i de yttre med två fot och derutöfver*. Med de

nya och här i landet förut okända mudderapparater, som bolaget anskaffat, var detta, hvad sjön angick, möjligt utan nämnvärd stegring af kostnaden, men i Hjelmare kanal, hvars botten på långa sträckor bestod af berg, måste denna tillökning i arbetskvantiteten blifva ganska känbar, ehuru väl der som annorstädes allt arbete utförts till billigare pris per kubikstång än i förslaget beräknats.

För denna förändring af segeldjupet har någon fastställelse icke sökts och ej heller kunnat sökas, då en framställning i sådant syfte endast skulle ökat den misstro till det stora företagets utförbarhet, som då var allmänt rådande. Den ansågs icke heller vara af behovet påkallad, då förändringen endast afsåg att göra arbetet bättre och fullständigare än med det fastställda förslagets siffror kunde åstadkommas.

Utom dessa förändringar, som voro en oundviklig följd deraf, att sänkningsföretaget måste utföras på *ett sådant sätt att, oafsedt detaljbestämmelserna i den fastställda arbetsplanen, alla de villkor och förbehåll, som från det allmännas sida upptagits uti Kongl. resolutionen den 12 Maj 1865, blefvo uppfyllda*, tillkommo ytterligare omständigheter, hvilka framtvungade nya åtgärder till betryggande af bolagets egen ställning.

Den 20 Juni 1879 utfärdades en ny Kongl. förordning om dikning och annan afledning af vatten, och skulle densamma lända till efterrättelse från och med 1 Januari 1880, samt endast sådana mål, som vid nämnda tid voro vid domstol anhängiga, af dömas efter den äldre lagen. Den rättsgrund, hvarpå det i enlighet med gamla lagens föreskrifter ordnade sänkningsföretaget hvilade, blef härigenom hotad, och om äfven den stora mängden af redan af dömda rättsfrågor icke härigenom kunde brytas, blef det likväl nödvändigt att för framtida rättstvister ställa företaget på sådan grund, att icke heller den nya lagen kunde rubba dess ställning. En ny fullständig landtmäteriförrättning i enlighet med de i nämnda Kongl. förordning meddelade föreskrifter var således af nöden för bestämmande och fixerande af sådana frågor, som efter den nya lagen möjligen kunde anses tvistiga och blifva föremål för domstols pröfning, ehuru de icke varit det efter den gamla, hvars obestämda stadganden tryggats genom ofta förnyade prejudikater. Särskildt påkallade bestämmelserna om det djup, hvartill jord skall torrläggas, en revision af den äldre, på annan grund hvilande graderingen, och ehuru denna fråga, genom en förening emellan bolaget såsom sådant och de enskilda strandegarne, löstes på ett tillfredsställande sätt, medförde dock den vidtomfattande förrättningen och den partiella omgraderingen en kostnad af mer än 10,000 kronor, oberäknadt den förlust i delaktighets-

belopp, som genom nedsättning i vinsten för de högre belägna fälten tillskyndades bolaget.

Beträffande sjelfva sjösänkningen, föreskref den nådiga resolutionen den 2 Februari 1877 bland annat:

»att icke något arbete, som kunde föranleda sänkning af Hjelmarens nuvarande vattenhöjd, fick företagas vid Hyndevadspasset förr än Hjelmare kanals ombyggnad och rensningarne i Hjelmaren blifvit behörigen verkställda samt segellederna och de genom sänkningen uppkommande grund i sjön blifvit, i den mån sådant läte sig före aftappningen verkställas, behörigen utprickade». Det första arbetsförslaget satte därför dessa arbeten i främsta rummet, hvaremot Qvismaredalens utdikning ej skulle begynna förr, än alla förutnämnda arbeten verkstälts och sjön blifvit sänkt. Oafsedt det redan anmärkta förhållandet att de så väsentligt ökade tilloppen till denna dal, hvilken omslöt ungefär hälften af hela sjösänkingsområdet, omöjliggjorde densammas uppdikning med handkraft på sätt det fastställda förslaget afsåg, innebar Qvismaredalens ställande i sista rummet en orättvisa emot dervarande strandegare. Räntan å statslånet måste nemligen gäldas genom uttaxering efter det bestämda delaktighetsbeloppet, och därför borde äfven samma möjlighet att bära den tunga räntebördan, så vidt ske kunde, beredas åt alla. Genom att samtidigt med arbetena i sjön börja upprensningen af Qvismaredalen — om också till en början med mindre dimensioner för afloppet — samt derjemte påskynda arbetena i kanalen och segellederna visade det sig att, om äfven arbetena vid Hyndevad finge derjemte företagas, kunde redan år 1883 åstadkommas en sådan sänkning af sjön att, utan ringaste fara för sjöfarten, uppodlandet af sankmarkerna kunde samtidigt börja nästan öfver allt med undantag af öfre Qvismaredalen, der ängsmarken likväl äfven i sitt oodlade skick gaf rika grässkördar.

En tillåtelse att verkställa en sådan föregående aftappning af Hjelmaren, redan ur denna synpunkt nödvändig, blef det ännu mera i följd af de förpligtelser, som ålagts sjösänkingsbolaget gent emot *Mälarens strandegare*. Den omförmälda nådiga resolutionen innehöll nemligen särskilda bestämmelser om de vattenförhållanden i Mälaren, hvarunder aftappningen finge eller icke finge ske, och det kunde sålunda lätt inträffa att dessa vattenförhållanden vid den tid, då Hjelmarens sänkning borde ega rum, vore så ogynsamma, att aftappningen ej kunde företagas, hvaremot ett successivt afbördande af Hjelmarevattnet i den mån arbetena fortskridit kunde så ordnas, att — såsom erfarenheten redan visat — någon märkbar förändring af Mälarens vattenstånd derigenom ej inträdde.

Genom nådig resolution den 25 November 1881 beviljades också den sökta rättigheten att företaga en föregående mindre sänkning af sjön Hjelmarens vattenstånd, och sedan en särskild dammästare af Kongl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen förordnats, öppnades den 24 December 1882 luckorna i den mindre dammen vid Hyndevad. Sedan denna tid har också sjön fortfarande reglerats på sådant sätt, att högvattnet hållits omkring 2 fot under förutvarande medelvattenstånd, utan att lågvattnet medfört ringaste olägenhet för sjöfarten.

Emellertid fastades vid detta nådiga medgifvande *åtskilliga nya vilkor och förbehåll*, som påkallade en vidt omfattande pejling i sjön under hela vintern 1882—1883, ny provisorisk utprickning af farlederna samt upprättandet af ett nytt för öfvergångstiden gällande sjökort, hvartill ytterligare kom skyldigheten att redan år 1883 börja den kostnadsfria bogseringen öfver Hemfjärden och aflöna dammästaren vid Hyndevad.

Samtliga dessa förändringar i sjelfva arbetsplanen samt sätten och villkoren för sänkningens utförande hafva medfört en tillökning ensamt i sjelfva arbetskvantiteten af 36,598 kub.-st. eller 60,68 procent utöfver hvad det fastställda förslaget beräknat, och sjelfva företaget blifvit *till alla sina delar ett helt annat, vida mera omfattande och för samtliga intresserade parter ojemförligt mera betryggande än det, som den 2 Februari 1877 erhöll Kongl. Maj:ts nådiga fastställelse och till hvars utförande samma års Riksdag beviljade ett statslån af 2,000,000 kronor*. Härvid torde äfven få anmärkas, att *initiativet till alla dessa förändringar utgått från bolaget sjelft*, och dess sträfvan att trygga hela företagets rättsliga ställning genom att gifva alla, hvilkas intressen af företaget berördes, den rätt, de nådiga resolutionerna af den 12 Maj 1865 och 2 Februari 1877 samt laga domar tillförsäkrat, men den fastställda arbetsplanen oförändrad icke kunnat bereda.

De fördelar, som härigenom vunnits, äro i korthet följande:

Det af Kongl. Maj:t såsom hufvudvilkor för sänkningens utförande fordrade betryggandet af *den allmänna trafikens behof af 7 fots segeldjup* har på detta sätt blifvit tillgodosedt så fullständigt, som under för handen varande omständigheter varit möjligt, och kommer detta djup att efter sänkningen finnas äfven på sådana platser i de till omfånget begränsade farlederna, der, efter hvad vattenobservationerna och pejlingarne gifvit till känna, detsamma bevisligen icke förefunnits under så torra år, som de här ofvan särskildt uppgifna, hvarförutan flera hittills förbisedda och äfven före sänkningen för trafiken farliga grund nu iakttagits och utprickats.

Vattenregleringen, för hvilken Kongl. Maj:t och Kronan, som efter

verkställd afsyning förbehållit sig nycklarne till regleringsdammen, lärers ansvar, bör kunna skötas på ett för alla tillfredsställande sätt, så att, derest tillbörlig uppmärksamhet iakttages, de underdåniga klagomål, som eljest vid hvarje större förändring af vanliga nederbördsförhållanden skulle försports — vid högvatten från strandegarne, vid lågvatten från vattenverksegarne och trafikanter — icke böra ifrågakomma.

Hjelmare kanal, som på hela sin öfre horizontalsträcka till en längd af 35,702 fot fördjupats, har återlemnats till det bolag, som eger densamma, i ett bättre och väsentligt fördelaktigare skick än det, hvaruti han befans före sjösänkingsarbetet, då de öfver denna del upprättade, och af såväl statens kontrollerande ingenjör som kanal- och sjösänkingsbolagens ombud bekräftade profiltritningarne visade så betänkliga uppgrundningar på hela denna sträcka, att, om sjösänkningen ej mellankommit, en ganska dyrbar muddring der inom närmaste framtid varit nödvändig för trafikens fortgång.

Vattenverksegarne i Eskilstuna ström hafva fått sina dammar ombyggda till större omfattning och med fastare konstruktion än i det första förslaget. Afloppens afbördningsförmåga har ökats, så att det blifvit möjligt att hålla vattenståndet i strömmen till öfverensstämmelse med dervarande vattenmärken, hvarjemte det ökade djupet i farlederna innebär en trygghet emot vattenbrist, som i ej ringa grad bör uppmuntra den omfattande industri, som här drifves med det från Hjelmaren framrinnande vattnet.

De *brobyggnadsskyldige i samma ström* hafva fått förslagets träbroar utbytta emot jernbroar, hvarigenom den eljest svårlösta frågan om ersättning för ökad underhåll kunnat på ett tillfredsställande sätt lösas.

Slutligen hafva *Mälarens strandegare* genom den förändrade planen för Hjelmarens aftappning kommit i en gynsamare ställning så till vida, att denna aftappning kan försiggå utan störande inverkan på vattenståndet i deras sjö.

Men utom dessa omedelbara fördelar, som af sjösänkingsbolaget bereds dess i företaget intresserade motparter, hafva högst väsentliga förmåner tillskyndats äfven andra, och ehuru dessa tillkommit utan något speciellt åläggande för bolaget och endast äro medelbara följder af sänkningen, torde de likväl här få anföras såsom ett bevis att detta företag sprider sina frukter vida utöfver deras krets, som med svigtande skuldror få ensamt bära kostnaden.

Genom *uppreprensningarne i Qvislaån* uppkommer en ny segelled af omkring 1 mils längd, hvarigenom Hjelmarens vidsträckta farleder sammanbindas med Oxelösund—Flen—Vestmanlands jernväg, hvilken redan med ett sidospår och hamnanläggning vid Hyndevad satt sig i besittning

af denna förmån. Vigten af den nya direkta förbindelse med Östersjön, som härigenom öppnas, torde ännu icke kunna bedömas, men otvifvelaktigt är, att denna farled, som förenar den stora sjöns af jernvägar berörda ändpunkter, redan i den närmaste framtiden skall verka lifvande på varuomsättningen och således tillskynda den allmänna samfärdseln viktiga fördelar.

Nödtvånget att bereda ökadt aflopp i *Qvismaredalen*, samt att, för muddringens obehindrade fortgång och verkens förande fram och åter, såväl under sänkingsarbetet som framdeles, utbyta dervarande fasta broar emot svängbroar med 24 fots segelöppning, har här öppnat *en ny båtled på en längd af ungefär 1½ mil*, hvilken bör blifva af mycken vikt för de bördiga trakter, som häraf beröras, på samma gång som afloppskanalens framtida underhåll härigenom tryggats, då äfven andra änegarne af dalens sankmarker deruti blifva intresserade och under en eller annan form måste indirekt dertill bidraga.

Härförutan har nedsättningen af vattenytan i Hjelmaren för *sjön Öljurens strandegare*, hvilka, då de icke från början deltagit i de undersökningar och rättsförhandlingar, som föregått sänkningens verkställighet, måst ställas utanför företaget, medfört möjligheten att för en jemförelsevis ringa kostnad — förslagsvis beräknad till omkring 50,000 kronor — *icke blott sänka nämnda sjö utan äfven göra dess, en mil in i Södermanland inskjutande vattenspegel segelbar samt med Hjelmarens förenad*.

Genom sänkning af Hjelmarens vattenyta har *Örebro stad* erhållit ett väsentligt sundare och bättre läge; möjligheten och vilkoren för dess dränering betydligt underlättats, hvarjemte den genom de stora sankmarkernas läggande under kultur emotsedda tillökningen i varuomsättningen anses bereda staden så stora fördelar, att dessa beräknas fullt uppväga kostnaden för *en från Skebäcks hamn till staden anlagd kanal*, hvars åvägabringande dessutom i icke ringa mån underlättas genom de utöfver förslaget ökade arbeten, som bolaget måst utföra invid och nedan om Skebäck.

Det obetydliga och för sjösänkningen nästan värdelösa vattenfallet i Svartån, som till ena hälften eges af Kongl. Maj:t och Kronan och till den andra anses tillhöra *Örebro stad*, har genom sänkningen vunnit en tillökning af 4 fot och vid lågvattenstånd inemot 6 fot, hvarigenom det samma vunnit ett sådant värde, att *Örebro stad* skattat åtkomsten af kronans rätt till halfva fallet såsom ett tillfredsställande understöd från det allmännas sida till kanalföretaget, hvaremot *sjösänkingsbolaget, som dock ostridigt skapat detta värde*, icke, efter i liknande frågor vid andra sjösänkingsföretag af Kongl. Maj:t fälda domar, lär ega någon rätt

till andel i denna förbättring och icke heller lyckats vinna något afseende å den framställning att till fulla värdet få till sig lösa den vattenkraft, bolaget här åstadkommit.

Slutligen måste äfven framhållas *den stora förbättring, som tillskyndats inom sjösänkingsområdet belägna åkerfält*, hvilkas höjdläge fallit utöfver den för delaktighet i företaget bestämda gränsen, men icke förut kunnat fullständigt afdikas, då deras aflopp stannat vid den nedanför belägna kärrmarken, hvarest all dikning upphört och icke utan vidlyftiga tvister och dryga kostnader kunnat åstadkommas, enär det från åkerjorden nedrinnande vattnet icke ansetts skada utan tvärtom förbättra gräsväxten på de sankt ängarne. *Denna fördel har tillskyndats flera tusen tunnland*, som utan ringaste kostnad erhållit densamma.

Efter denna redogörelse för de större förmåner, som det vida utöfver den först fastställda planen utsträckta sjösänkingsarbetet medfört, och hvilkas verklighet af Kongl. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen lärervitsordas, är det lätt förklarligt att *sjösänkingskostnaderna* icke kunnat hållas inom det upprättade förslagens nog trånga gränser. Då alla arbeten ännu ej afslutats, då nya ersättningsanspråk alltjemt förekomma och kunna vinna afseende, samt olyckshändelser och oförutsedda hinder kunna inträffa, är det icke möjligt att ännu lemna en fullt exakt slutsumma, utan måste hvad här vidare kan anföras i hufvudsak grunda sig på de beräkningar, som år 1883 uppgjordes, samt den i 1883 års direktionsberättelse lemnade och härvid fogade tabell.

Såsom redan anförts, slutade Öfverstelöjtnant Grafströms revision af sänkingskostnaden med en siffra af 1,948,883: 34, hvartill måste läggas de ersättningar och ökade kostnader, som äfven med hans förslag *oförändradt* ej kunnat undvikas, och i omförmälda tabell närmare specificerats till 340,390: 55,

Summa Kr. 2,289,273: 89,

hvaruti dock *ej ingå* sådane ersättningar och kostnader, som efter samma förslag, derest det utförts, måst ytterligare tillkomma, men nu kunnat undvikas. Enligt förutnämnda tabell upptogs kostnaden för sjösänkningen, sådan den nu utföres, efter de mera tillförlitliga beräkningar, som 1883 kunnat göras, till direkta arbetskostnader..... 2,246,641: 59, andra utgifter..... 553,358: 41.

Summa Kr. 2,800,000: —

hvidan det sätt, hvarpå sänkningen nu verkstälts, blifvit i rundadt tal 510,725 kronor eller 22,31 procent dyrare än efter det först fastställda förslaget, och det är sannolikt att äfven detta belopp kommer att ytter-

ligare höjas med circa 60 à 70,000 kronor genom de öfver all beräkning kostsamma arbetena för segelleden i mellanfjärden samt i följd af den förlust, som drabbat bolaget genom mudderverket Galtens förölyckande och den rubbning i arbetena, som deraf förorsakats, hvarigenom hela sänkningen efter de nya planerna kommer att ställa sig 25 à 26 procent dyrare än om den verkligen kunnat utföras efter Öfverstelöjtnant Grafströms förslag oförändradt. Då nu ensamt sjelfva *arbetsquantiteten stigit 60,68 procent*, torde denna stegring af totala sänkingskostnaden icke få anses oproportionerligt hög, och hvad särskildt angår de kostnader, som sjösänkingsbolaget fått vidkännas för beredandet af sju fots segeldjup, så hafva dessa — oafsedt bördan af framtida underhållet samt bogserings- och prickningsskyldigheten — uti sistlidet års berättelse beräknats till Kr. 1,004,891: 71.

Till bestridande af dessa ökade kostnader har *statslånet*, hvaraf mer än hälften åtgått till *sju-fots segeldjupet*, varit otillräckligt, och då allt sedan 1881 årliga taxeringar måst uttagas till räntorna, och dessa utgått 1881 och 1882 med 3 Kr. 50 öre och 1883 med 4 Kr. 40 öre samt 1884 med 5 Kr. per vinstref; så hafva de hårdt betungade bolagsmännen icke kunnat påläggas ytterligare bördor, utan de medel, som erfordrats, anskaffats genom *upplåning*. Sålunda har sjösänkingsbolaget utöfver statslånet *dels* redan upptagit, *dels* betingat följande enskilda lån:

Af Örebro enskilda bank och Örebro läns särskilda hypoteksförening mot räntebärande obligationer à $5\frac{1}{2}$ procent, af hvilka från och med år 1887 till och med år 1891 $\frac{1}{6}$ årligen skall efter verkställd utlottning infrias 500,000.

Af fonden för segeldjupets underhåll emot bästa rätt i bolagets till dammästareboställe inköpta $\frac{1}{2}$ mantal Husby à 5 procent 16,000.

Af Mälareprovinsernas hypoteksförening à $5\frac{1}{2}$ procent 200,000.

Af enskild man till mudderverket Galtens iståndsättande à 5 procent 25,000.

Hvarförutan bolaget till de äldre delegarne eger *dels* en skuld för deras tillskott före statslånets erhållande, som den 14 Mars 1885 med upplupna räntor kommer att utgöra 81,620,

dels en icke bokförd, på ännu ej företedda anteckningslistor grundad och följaktligen blott närmelsevis beräknelig skuld för andelar i tillskottet till den Sundmarkska undersökningen

2,380. 84,000.

Kr. 825,000.

De *tillgångar*, som bolaget vid företagets afslutande bör ega att härtill disponera, äro i 1883 års berättelse beräknade under trenne olika med Litt. A, B och C signerade förutsättningar, och då på grund af de afsägelser, som nu ingått, förutsättningen Litt. B är den, som visat sig sannolikast, kunna de efter denna beräknas sålunda:

Rosenholm	Kr. 70,000.	
Husby	» 16,000.	
Alnängarnes fiske	» 5,000.	
Materiel m. m.	» 100,000.	191,000.
Jord, som skall afträdas af dem, hvilka ej ingått i bolaget		296,250.
Landvinningar		130,000.

Kr. 617,250,

hvidan med afdrag af Rosenholm, som bör fortfarande bibehållas » 70,000,

tillgångar till ett värde af Kr. 547,250

skulle återstå till amortering af lånen.

Med beräkning af dessa tillgångar uppgjordes af direktionen i Mars 1883 ett förslag till *liquidationsplan*, som af bolaget vid ordinarie stämman den 31 Maj 1883 fastställdes till efterrättelse, dock med förbehållen rätt att deruti framdeles göra de ändringar, som af omständigheterna kunde påkallas. Denna plan, som finnes intagen i direktionens till bolaget afgifna berättelse år 1883, måste redan vid detta års bolagsstämma något rubbas i följd af mudderverket Galtens förolyckande, och ställer sig efter denna ändring för närvarande sålunda:

1884 uttaxeras hvad som åtgår till årets räntor samt till betäckande af $\frac{1}{3}$ utaf den i kalkylen beräknade bristen 27,406 kronor 88 öre samt ränta för året å skulden till bolagets delegare.

1885 förfares på samma sätt, men ökas taxeringsbeloppet med hvad som kräfvades till liquidation af de ackumulerade räntorna till de äldre delegarne samt den ersättning, som till de brobygggnadsskyldige vid Rosenberg och Tunafors år 1886 skall utgå.

1886 uttaxeras utom räntorna skulden för det nya mudderverket samt halfva kapitalskulden till de äldre delegarne, hvartill beräknas hjälp af försäld materiel till ett belopp af omkring 20,000 kronor.

1887 uttages utom räntan återstoden af kapitalskulden till de äldre delegarne äfvensom det till Sundmarkska undersökningen lemnade bidraget samt 1:a amorteringen å obligationslånet, hvartill beräknas från materielen och fisket omkring 80,000 kronor. Skulle under detta år statslånet kunna omföras, kommer detsamma att utgå ur bolagets räkenskaper för att i stället upptagas i kronans.

1888 utdebiteras räntorna å återstående lånen samt 2:a amorteringen å obligationslånet, hvartill beräknas hjälp genom försäljning af den i liquid för sjösänkingskostnaden tagna jorden med cirka 60,000 kronor.

1889 uttagas räntor å lånen och 3:e amorteringen å obligationslånet samt den ersättning, som år 1890 skall utgå till de brobyggnads-skyldige inom Askers härad för ökad underhåll af Telge och Segersjö broar, hvartill beräknas från den afträdda jorden omkring 80,000 kronor.

1890 förfares på samma sätt och påräknas till nu inträdande 4:e amorteringen af obligationslånet enahanda bidrag 80,000 kronor från den afträdda jorden.

1891 likaså, och skulle då obligationslånet med ett bidrag från den afträdda jorden af omkring 80,000 kronor vara till fullo guldett.

1892 uttagas räntorna på återstående lån och börjar amorteringen af lånet å 200,000 kronor med halfva kapitalbeloppet med tillskott från landvinningarne af förslagsvis 50,000 kronor.

1893 förfares på samma sätt, och skulle med detta års utgång bolagets gemensamma skuld med undantag af det i Husbyhemmanet in-tecknade lånet vara slutamorteradt.

Kunde denna plan följas, skulle således *bolaget möjligen år 1894 kunna upplösas.*

Men för planens förverkligande möta likväl stora och utan statens mellankomst sannolikt oöfvervinneliga hinder. Dessa ligga dels uti det långa förklaringsanstånd, som den nya lagen medgifvit tveksamme jord-egare, samt svårigheten att med stöd af bestämmelserna i denna, uti tillämpningen annu opröfvade lag med visshet beräkna när sådan jord, som afstås i ersättning för sjösänkingskostnaden, verkligen kan blifva sjösänkingsbolagets egendom, *dels ock* uti den stora svårigheten för samma bolags delegare att utan dessa beräknade tillskott från den af-trädda jorden och landvinningarne bära de tryckande uttaxeringar, som måste utkrävas till räntor och amorteringar samtidigt med de dryga förlagskostnaderna för markens afdikning och odling.

Hvad nu först angår tillträdet af den jord, som skall till bolaget afstås, så lemnar § 76 i nya afdikningslagen den bestämmelsen, att af-sägelsen skall ske sist före utgången af kalenderåret näst efter det, under hvilket företaget blifvit fullbordadt. Om nu sjösänkingsarbetet — med undantag af några kompletteringsarbeten i Qvismaredalen — kan, såsom man eger anledning hoppas, afslutas under vintern 1885, så kan dock den sista afsyningen — detta oakadt — ej ega rum förr än år 1886, hvadan de tveksamme ega förklaringsanstånd till 1887 års utgång. Som desse jordegare, ehuru de icke hvar för sig representera några större

arealer, finnas strödda här och der inom sjösänkingsområdets många och stora bylag, blifver det nästan omöjligt att utan särskilda öfverenskommelser och föreningar, hvilka ej alltid kunna åstadkommas, här verkställa afskiljandet förr än företaget till fullo afslutats, enär detta inom de särskilda bylagen måste förenas med egojemkningar och egoutbyten samt på några ställen blifva beroende af omskifte af den till hela bylaget hörande sankmarken. Skulle likväl dessa förrättningar aflöpa utan klagomål och kunna vederbörligen utföras under år 1888, läser bolaget likväl i lyckligaste fall icke före 14 Mars 1889 komma att tillträda denna jord, men skulle deremot afsöndringsförrättningarne öfverklagas eller förenas med omskifte, komma ytterligare uppskof att deraf vållas.

Den i liqvid för sjösänkingskostnaden tagna jorden kan ej heller till någon betydande del genast realiseras; ty om den skall lemna ett kostnaden motsvarande värde, får försäljningen ej brådstörtas samt i öfrigt ske med lämpliga betalningsvilkor. I följd häraf torde icke några nämnvärda köpeskillingsbelopp kunna påräknas före 1891 eller 1892.

Då nu amorteringen af såväl statslånet som bolagets öfriga lån derförinnan måste börja, finnes ingen annan möjlighet att anskaffa de erforderliga beloppen än genom uttaxering — och då denna under ofvannämnda förhållanden måste fördubblas, blifver den samma för strandegarne oerhördt tryckande, emedan den drabbar samtidigt med dryga kostnader för markens dikning och odling, af hvilka de förstnämnda i följd af företagets stora omfattning här blifva vida större än vid andra torrlägningsarbeten.

Vid sjösänkingsföretag af vanliga dimensioner fordras i allmänhet intet annat, än att hvarje jordegare till den sänkta sjön eller gemensamma afloppskanalen genom vanliga uppfångsgrafvar afleder vattnet från sina egor. Några partiella dikningsföreningar behöfvas der ytterst sällan, och hvar de förekomma, kunna de ej blifva af någon nämnvärd omfattning. Annorlunda är förhållandet inom Hjelmare—Qvismaredalen, der sankmarkerna icke ligga jemnt fördelade omkring sjöarne och Qvismarekanalen utan utgåra från dessa djupt inskärande vikar och dalbottnar, som hvar för sig fordra för flera bylag gemensamma större aflopp, hvilka ej kunna åstadkommas utan den vidlyftiga och kostsamma procedur, som Kongl. förordningen den 20 Juni 1879 föreskrifver. Utöfver den för alla gemensamma sjösänkingskostnaden tillkomma således här för hvarje sådan dalgång nya utgifter, hvilka blifva ganska känbara, då dessa partiella dikningsföretag, som måste förenas med brobyggnader, ersättningar för borttagen mark m. m., hvar för sig äro af så stor omfattning, att de

kunna fullt jämföras med flertalet af sådana vanliga torrlägningsföretag, som af statsverket pläga åtnjuta låneunderstöd.

Till ett bevis, hvilken omfattning måste gifvas dessa partiella afdikningar inom sjösänkingsområdet, har direktionen från statens inom länet stationerade landbruksingeniör John Sundberg erhållit bilagde uppgift, hvaraf framgår:

att kostnaden för gemensamma aflopp inom en grupp af 20 bylag i Mellösa och Lennäs socknar med tillsammans 2,350 tunnland 4,7 kappland (1,160 hektar 16 ar) uppgår till cirka 16 kronor 50 öre per tunnland, hvaruti dock de särskilda bylagens afloppsgrafvar jemväl ingå;

att för en annan sådan grupp af 6 större bylag inom Mellösa socken med en areal af 1,342 tunnland 19 kappland (662 hektar) ensamt sjelfva hufvudafloppet, som har en längd af mer än en half mil (4,987 meter), kostar öfver hufvud taget cirka 4 kronor 60 öre per tunnland, öfrige till denna från hvarje särskildt bylag ledande gemensamma grafvar oberäknade;

och att en tredje dikesförening, som afser reglering af Äfverstaån inom Glanshammars och Ringkarleby socknar, och hvari äfven annan mark än sådan, som ansetts vara af Hjelmarens vatten beroende, deltagar, omfattar 920 tunnland 27,6 kappland (454 hektar 59 ar) med en årensningkostnad af cirka 38 kronor 50 öre per tunnland.

Utom ofvannämnda dikesföreningar finnas en mängd andra sådana inom Hjelmare-områdets särskilda afdelningar, synnerligast i öfre Qvis-maredalen samt i Götlunda, Öja, Vestermo och Lista socknar, för hvilka dock lika fullständiga uppgifter ej föreligga.

Dessa partiella torrläggningar måste likväl företagas och avslutas, innan de enskilde jordegarna kunna odla och vinna någon frukt af sina sankmarker. Men då behovet växer i samma mån som uttaxeringarne fortgå, och ängen, beröfvad flodvattnet, bliver mindre gräsbärande; så är det af högsta nöden att ingen höjning i uttaxeringen dem ålägges, utan att tvärtom all den lindring deruti, som möjligen kan åstadkommas, beredes under de år, då dessa och de första odlingskostnaderna pågå, och att härvid icke ett eller annat år kan göra till fyllest framgår bäst deraf, att ensamt förberedelserna, innan dessa gemensamma afdikningar kunna komma till stånd, kräfva lång tid, enär en eller flere delegares missnöje med den första syneförrättningen kan utan synnerligt äfventyr för den missnöjde draga frågan från domstol till domstol och således i årtal förhindra utförandet och fördyra detsamma genom dryga rättegångskostnader, hvilka, intill dess slutlig dom fallit, till större delen trycka dem, som bäst behöfva afdikningen och påyrkat densamma.

Vid ett af dessa företag hafva dessa kostnader, oaktadt målet icke ens af häradsrätten slutbehandlats, redan stigit till ett ganska högt belopp och torde innan frågan når sitt slutliga afgörande sannolikt komma att uppgå till *högre belopp* än kostnaden för det omtvistade diket, oberäknadt de oersättliga förluster, samtliga tvistande lida genom en i åratal försummad afdikning och odling.

Utom dessa gemensamma afdikningskostnader tillkomma sedermera den för de enskilda egoväldenens afdikning och markens odling. Af dessa kostnader beräknas de för afdikningen i medeltal till 25—30 kronor per tunnland samt för odlingen efter markens beskaffenhet till 16 à 32 och för mera svårödlad mark till och med 40 kronor per tunnland. Vid de större jordkomplexerna tillkomma dessutom byggnader m. m.; och till ett bevis, huru dessa kostnader kunna ställa sig vid en större egendom, bifogas följande af kommissionslandtmätaren O. Tengvall lemnade redogörelse för Sickelsjö gods, en af de större egendomarne inom sjösänkingsområdet.

Emellertid torde det dock icke kunna betvivlas, att ju den ovanligt fruktbara jordmån, som i allmänhet förefinnes i den torrlagda sankmarken inom detta sjösänkingsområde, i en framtid skall fullt ersätta de kostnader, som för fältens läggande under kultur nu erfordras. Men inom Hjelmare-sänkingsområdet tillkommer dock en särskild omständighet, som för den nu sträfvande generationen måste göra dessa kostnader mera tryckande *der* än på många andra ställen. Denna ligger uti den gamla åkerns ovanligt ringa vidd i förhållande till de stora sankmarkerna, som vid de flesta hemmanen äro till arealen 3 à 4, ända till och med 6 gånger större än åkern, af hvars äring likväl de första kostnaderna *ensamt* måste tagas.

Efter hvad sålunda i underdanighet anförts torde det icke få anses förmätet, om de af Hjelmarens och Qvismarens strandegare, som förenat sig till utförande af det för hela landet gäneliga företaget att från nästan värdelös äng till bördig åker förvandla 30,000 tunnland jord och i samband dermed för särskilda och för dem främmande statsändamål måst uppoffra mer än 1,000,000 kronor, anse sig ega grundade anspråk att från det allmännas sida vinna ett kraftigare understöd än det, hvarmed hvarje afven den obetydligaste, af inga extra förpligtelser betungade mossodling plägar huggas; hvarföre ock direktionen för Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag, som hyser en fast och viss förtröstan att Eders Kongl. Maj:t skall behjerta den svåra ställning, hvaruti den fosterländska offervilligheten försatt ej mindre sjelfva sjösänkingsbolaget än dess enskilda delegare, nu vågar i djupaste underdanighet anhålla:

att Eders Kongl. Maj:t tacktes till näst instundande Riksdag aflåta nådig framställning att, i betraktande af den större omfattning, som måst gifvas de med Hjelmarens och Qvismarens sänkning förenade arbeten, samt de stora förmåner, som beredts det allmänna, Riksdagen måtte bevilja Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag full räntefrihet under åren 1886, 1887, 1888, 1889 och 1890 för dess af Riksdagen år 1877 beviljade, från Kongl. Statskontoret erhållna lån, stort 2,000,000 kronor, samt att amorteringen af samma lån i följd häraf framflyttas så, att densamma först med år 1891 skall taga sin början, men årlig ränta och amortering derefter utgå på sätt härom genom Kongl. Maj:ts nådiga bref den 24 Maj 1877 är föreskrifvet.

Med undersätlig vördnad, trohet och nit framhärda,

Stormächtigste, allernådigste Konung!

Eder Kongl. Maj:ts underdånigst tropligtigste tjenare och undersåtar,

För Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag:

Dess Direktion:

G. A. COYET.

C. S. Drakenberg.

P. F. v. Celsing.

G. Djurklou.

Rob. Montgomery-Cederhielm.

Gustaf Zimmerman.

F. M. Tottie.

L. F. Höglund.

Herman Behm.

Adolf Coyet.

Bil. I.

Utdrag ur Direktionens för Hjelmarens och Quismarens sjösänkingsbolag berättelse den 24 April 1883.

Den jord, som af sjösänkningen hemtar båtnad, har af kommissionslandtmätaren C. W. Fröman uppgifvits vara 30,687 tunnland 30,2 kappland eller 171,852 qvadratref 34 stänger, hvarå förbättringen åsatts ett värde i fullgradig jord af i rundadt tal 38,200 qvadratref, hvilka således skulle bära sänkingskostnaden. När från denna s. k. vinstjord afräknas jorden vid Öljaren, hvilken ej kommer att i företaget deltaga, så återstå 37,746 qvadratref.

Af denna vinstjord är för närvarande i rundade tal inne i bolaget (enskild eller publik egendom)	30,551.	
Kronodomäner, som inväntas	1,038.	31,589.
Jord, hvars egare afsagt sig båtnaden		4,090.
Jord, hvars egare ej förklarat sig och begagna det anstånd, Kongl. förordningen den 20 Juni 1879 medgifvit		2,067.
Summa V. Ref.		37,746.

Härvid måste dock anmärkas att, i följd af den genom förening den 7 Januari 1882 medgifna graderingsrevisionen å en del af den fördränkta marken, någon ändring och antagligen minskning af såväl den vattenskadade marken som äfven af vinstjorden kommer att ega rum. Men då denna minskning, hvilken väl icke kan blifva så betydande, ännu ej är känd, så måste beräkningarne för närvarande grundas på här angifna siffror.

Vid sådant förhållande, och under förutsättning att bolaget ej kommer att vidare utvecklas, uppstår följande fördelning af vinstjorden:

A. Bolagsjord	31,589.	
jord, som skall lemnas för torrlägningskostnaden	6,157.	37,746.

- B. Om deremot af den jord, hvars egare ännu ej förklarar sig, ett belopp motsvarande t. ex. 1,000 vinstref ingår i bolaget, ökas den förra till 32,589,
men minskas den senare till..... 5,157. 37,746.
- C. Skulle slutligen — hvad ej är troligt — all den jord, hvars egare ännu ej förklarar sig, aktivt deltaga uti sänkningen, blifver den betalande jorden 33,656,
och jord, som tages för sjösänkingskostnaden 4,090. 37,746.

För att nu få en ungefärlig föreställning om dessa arealers förhållande till den, som verkligen kommer att lemnas, så — då hela arealen utgör 171,852 qv.-ref. 34 st. och denna efter sänkningen uppskattats till 92,435 ref 66 st. 28 qv.-fot, hvadan medelgraden närmast är 1,⁹ — skulle vinsten af hela företaget representera i verklig areal

medelgod jord 72,680 qv.-ref,
eller..... 12,978 tunnland.

Den jord, som lemnas i likvid för sjösänkingskostnaden, skulle således under ofvanstående olika förutsättningar blifva i verklig areal:

- A. För 6,157 ref vinstjord 11,698 qv.-ref eller 2,089 tunnland.
B. " 5,157 " " 9,798 " " 1,750 "
C. " 4,090 " " 7,771 " " 1,388 "

Hvad denna jord genom försäljning kan inbringa beror naturligtvis icke blott af dess naturliga beskaffenhet, dess läge och den större eller mindre svårighet, som kan möta för dess brukande och bebyggande, utan äfven, och detta i ej ringa mån, af sättet huru den realiserar. Att såsom i allmänhet skett förlägga denna jord så, att endast den förre jordegaren kan med fördel köpa den, är ett misstag, som begåtts vid många föregående torrlägningsföretag och medfört nödtvånget att taga den löseu denne erbjuder, hvarföre en stor varsamhet bör iakttagas vid afsöndringen. Vidare bör realisationen ske i smärre lotter och utan alltför hårda betalningsvilkor.

Det pris, hvartill sådan jord försålts vid Tysslingen, har vexlat emellan 130 och 278 kronor per tunnland, å Kräcklingekärren emellan 200 och 225 och vid Mosjön betalats med ända till 300 kronor, efter uppgifter, lemnade af dessa torrlägningsföretags ledare. Inom sistnämnda sjösänkingsområde såldes förlidet år en ängslott om 1 tunnland 5 kappland odlad dyjord för 500 kronor, och en utäng derstädes är bortlemnad

på 20 år emot ett årligt arrende, som efter markegångspriset vexlar emellan 30 och 40 kronor per tunnland. Dessa senare betydligt högre värden hafva sin grund deruti, att försäljningen och utarrenderandet skett sedan man lärt sig fullt uppskatta denna jords produktionsförmåga, medan de förut angifna värdena tillkommit innan man ännu hemtat någon erfarenhet af de rika skördar, som med användande af artificiella gödningsämnen kunna hemtas från torrlagd dyjord. Då nu känt är, att från dylik jord inom här nämnda redan torrlagda sankmarker äfven utan gödsling i mer än 10 år hemtats en årlig skörd från 8—12 och på sina ställen till och med 17 tunnor hafre per tunnland, så måste denna jord ega ett högt värde, helst som — om man undantager den första uppdikningen — dess odling icke i allmänhet medför synnerligt större kostnad än vanligt vallbrott å odlad jord. För att likväl icke upptaga jorden högre än till det pris, hvartill den bör kunna realiseras, sättes dess värde här till 225 kronor per tunnland.

Bolagets inkomst genom försäljning af den i liqvid lemnade jorden skulle då under ofvan angifna olika förutsättningar blifva:

A.	För 2,089 tunnland à 225 kr.	470,025.
B.	» 1,750 » » » »	393,750.
C.	» 1,388 » » » »	312,300.

Afskiljandet af denna jord är dock förenadt med stora kostnader. Hvartill dessa kunna uppgå beror i väsentlig mån deraf, om den af Riksdagen hos Kongl. Maj:t begärda förändringen i Skiftesstadgan kommer att bifallas eller ej. Vinnes bifall till denna framställning, hvilket man bör ega fog att hoppas, underlättas afskiljandet högst betydligt inom de stora bylag, der bolaget skall hafva andelar i flere jordegares lotter. Men då detta är oafgjordt, och möjligt kan vara att, ehuru alla skäl tala för den begärda förändringen, denna ändock icke kommer till stånd, måste afskiljandet här beräknas efter nuvarande förhållanden, och upptages derföre kostnaden till 10 kronor per tunnland, en visserligen hög siffra, då här icke är fråga om uppmätning och gradering utan endast om uträkning och rösläggning. Då likväl denna höga afsöndringskostnad på ett och annat ställe i händelse af tredska och tvister kan uppnås, torde ej vara skäl att i en beräkning nedsätta densamma.

I följd häraf bör från de under rubrikerna A, B och C här upptagna värden afräknas respektive 20,890, 17,500 och 13,880 kronor, hvarigenom behållna värdet af vinstjorden skulle blifva för dessa olika förutsättningar:

A.	Kr. 449,135.
B.	» 376,250.
C.	» 298,420.

Dessutom måste från vinstjorden eller det kapital denna representerar ytterligare afdragas cirka 400 tunnland af bolaget i Qvismaredalen och vid Svartån dels borttagen, dels med upplag besvärad jord, för hvilken nu erlägges årligt arrende. Denna jord skall ersättas antingen genom utbyte emot afträdd vinstjord eller, der sådant ej låter sig göra, ersättas med penningar. Af dessa 400 tunnland är dock en icke ringa del, för hvilken ingen ersättning kommer att utgå eller åtminstone ej till nämnvärdt belopp, då jorden på flere ställen icke skadats, utan genom muddrets påförande förbättrats. Den ersättning, som för dessa 400 tunnland samt den samtidigt utgående ersättningen för framtida underhållet af broarne i Qvismaredalen torde komma att utgå, upptages derföre här i rundt tal till Kr. 80,000, en visserligen hög siffra, men hvaruti dock äfven inberäknats den kostnad, som jordens afsöndring och egoutbyte kan medföra utöfver hvad som redan inbegripits uti den redan beräknade kostnaden för afskiljandet af vinstjorden, med hvilket såväl denna förrättning som liquidationen för brounderhållet måste förenas.

Med afdrag af äfven denna post skulle den behållna vinstjorden under här upptagna olika förutsättningar blifva:

A. För 2,089 tunnland afträdd jord	Kr. 369,135	I.
B. » 1,750 » » »	» 296,250	II.
C. » 1,388 » » »	» 218,420	III.

Att det här ofvan angifna medelpriset 225 kronor per tunnland afsöndrad torrlagd jord bör kunna ernås, anser direktionen sannolikt, under förutsättning att realisationen sker i smärre lotter, med dragliga betalningsvilkor och med iakttagande af samma varsamhet beträffande hemul, afskiljandet från hemmanen och lagfart, som erfarenheten från andra sjösänkningar gifvit vid handen.

Afskiljandet genom landtmäteriatgård bör på många ställen kunna begynna redan nästa sommar å den jord, hvars egare definitivt afsagt sig båtnaden¹⁾. Den jord, hvars egare vilja begagna den medgifna respitiden för förklarings afgifvande, blifver dock ej åtkomlig förr än år 1887, d. v. s. under kalenderåret näst efter det, hvarunder företaget

¹⁾ Detta om jordegare, för att få ställningen klar innan jordens dikning och odling börja, vilja härom träffa föreningar med bolaget; men då nya lagen i detta fall är ogynsam, har ingen sådan förening ännu (i September 1884) kommit till stånd.

afslutades, hvarföre direktionen ej heller påräknat någon inkomst af denna jord före detta år. Men om försäljningen ställes med afbetalningar på 4 år, med $\frac{1}{4}$ om året, skulle köpeskillingen för denna jord under åren 1888 till och med 1891 kunna påräknas till hjälp vid dessa års amorteringar¹⁾.

De landvinningar, som genom sjösänkningen uppkomma, beräknades af Herrar Sundmark och Sjöholm år 1848 till 2,025 tunnland blifvande ängsmark, men måste, då genom förändringen af Telgeåns dimensioner och dess förkortade aflopp Qvismaresjöarne till större delen förvandlas till äng och fräkenbottnar, så att landvinningarne ensamt der af arbetschefen beräknats till cirka 1,300 tunnland i stället för 585, kunna uppskattas till en vida högre siffra och torde, efter hvad af sjökortet och företagna pejlingar kan slutas, nu utan fara kunna beräknas till 3,000 tunnland, ren sandstrand ej medräknad. Då de gräsbärande landvinnningarne redan år 1848 ansågos få ett värde af 100 kronor per tunnland, har detta värde hittills i alla beräkningar bibehållits, ehuru, såsom ej fullt känt, fördt inom linien, och vid Mosjön, der man i detta fall redan vunnit erfarenhet, anses de bästa landvinningarne ega ett värde af intill 300 kronor för tunnlandet. Någon anledning att t. ex. Qvismaresjöarnes botten skulle vara sämre än Mosjöns finnes icke, utan är det tvärtom all anledning att förmoda det landvinningarne derstädes, som hvarje år under en kort tid öfvergjutas af det från ofvanföre liggande odlade trakter nedströmmande vattnet, skola gifva ymniga grässkördar. Emellertid torde i följd af de poster, som vid den nyvunna jordens värdering böra afgå, den ersättning, som skall tillfalla bolaget för vinstjorden å landvinningarne, icke böra så högt beräknas som ens till det år 1848 upptagna värdet, hvarföre de här uppskattats sålunda:

2,000 tunnland à 60 kronor.....	Kr. 120,000.
1,000 » à 28 »	» 28,000. Kr. 148,000,
hvarifrån bör afgå kostnaden för deras uppmätning,	
kartläggning m. m. förslagsvis	» 18,000,
då behållna vinsten deraf skulle blifva	Kr. 130,000. IV.

Enär sjön ej kommer att fullt nedgå till sitt genom sänkningen bestämda vattenstånd förr än år 1885, torde någon gradering för bestämmande af jordegarnes vinst å landvinningarne ej kunna och ej böra ske

¹⁾ Att denna förhoppning skall realiseras är nu mera föga sannolikt, och den nya lagen kan under en lång och ännu icke beräknelig följd af år undanhålla bolaget från denna jord.

förr än år 1890, och ersättningarna för dessa, hvilka direktionen tänkt sig fördelade på 2 år, icke kunna uttagas förr än åren 1892 och 1893, då de äro afsedda att lemna bidrag till dessa årens amorteringar.

Utom de tillgångar i jord, som nu uppgifvits, eger bolaget vid sjösänkningens avslutande följande *fastigheter*:

Rosenholms qvarn och ålfiske, som kostat bolaget 129,969 kronor 94 öre, men som, då deraf blott kan påräknas ett årligt arrende af 4,000 kronor, här endast upptages till Kr. 70,000.

Alnängarnes kronofiske, hvilket, ehuru det antagligen kommer att genom tvångslösen afvinnas bolaget, här endast beräknas till .. » 5,000.

$\frac{1}{4}$ mantal *Husby* N:o 3 » 16,000. Kr. 91,000,

samt materiel: verkstad, mudderverk, maskiner och redskap m. m. förslagsvis » 100,000.

Summa Kr. 191,000. V.

Af dessa tillgångar bör under åren 1886 och 1887 materielen kunna realiseras, och de medel, som derigenom vinnas, påräknas till hjälp till 1886 och 1887 års amortering, hvaremot af fastigheterna, *Husby* bör genom qvittning mot det erhållna lånet till en del försäljas och till en del återgå till underhållsfonden, när härom af Kongl. Maj:t erhållits den afgörande bestämmelsen, samt *Rosenholm* såsom en framtidsegendom och nyckeln till *Hjelmaren* så vidt möjligt bibehållas. Denna fastighets årliga arrende synes också utgöra en lämplig reserv i händelse underhållet af segelleden, dammen vid Hyndevad m. m. något år ej skulle kunna bestridas ensamt med besparingarne å underhållsfonden.

Direktionen har derföre i liqvidationsplanen ej upptagit *Rosenholm* bland de för lånens amortering beräknade tillgångarna, ehuru det i den här nedan lemnade tablån öfver sjösänkingsbolagets skulder och tillgångar vid företagets slut upptagits bland de disponibla, enär det ostridigt kan — om bolaget så finner skäligt — föryttras och användas till minskande af skulden.

Under här ofvan gjorda olika förutsättningar skulle bolaget vid 1885 års slut ega följande tillgångar:

A.	Summorna I, IV och V	Kr. 690,135.	VI.
B.	» II, IV och V	» 617,250.	VII.
C.	» III, IV och V	» 539,420.	VIII.

Bil. II.

Jemförelse emellan den verkliga kostnaden för Hjelmarens och Qvismarens sänkning och samma kostnad efter Grafströms arbetsplan.

	Arbetsquantiteten.			A r b e t s k o s t n a d e n .						
	Verk- liga.	Beräk- nade.	Ök- ning.	Verkliga kostnaden.			Kostnad efter Grafströms arbetsplan.			
				Nedlagd den 14 Mars 1883.	Återståen- de den 14 Mars 1883.	Summa.	Beräknad i kostnads- förslaget.	Oundvik- liga, ej be- räknade er- sättningar m. m.	Kostnad för den ökade ar- bets quanti- teten å 15 kronor pr kub.-st.	Total- kostnad.
	Kub.st.	Kub.st.	Kub.st.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Segellederna i Hjelmaren...	17,947	8,264	9,683	176,149 72	29,916 23	206,065 95	221,023 —	7,541 64	145,245 —	373,809 64
Hjelmarens hamnar	3,258	1,139	2,119	40,999 40	6,580 98	47,580 38	25,597 —	— —	31,785 —	57,382 —
Skebäcks hamn och Svartån	4,252	1,514	2,738	48,922 28	10,200 —	59,122 28	53,202 —	1,509 46	41,070 —	95,781 46
Hjelmare kanal	12,319	5,005	7,314	434,173 13	4,326 40	438,499 53	354,291 —	37,039 85	109,710 —	501,040 85
Hjelmarens utlopp	4,398	3,499	899	129,690 17	97,195 83	226,886 —	256,884 —	— —	13,485 —	270,369 —
Eskilstuna ström	1,220	262	958	223,455 20	3,947 84	227,403 04	90,697 34	19,678 —	14,370 —	124,745 34
Qvismare dalen	53,516	40,629	12,887	449,437 82	285,207 68	734,645 50	664,689 —	24,730 12	193,305 —	882,724 12
Allmänna omkostnader ...	—	—	—	239,124 44	67,266 63	306,391 07	186,000 —	— —	— —	186,000 —
S:a direkta arbetskostnader	—	—	—	1,741,952 16	504,641 59	2,246,593 75	1,852,383 34	90,499 07	548,970 —	2,491,852 41
Rosenholms qvarn o. ålfiske	—	—	—	129,969 94	—	129,969 94	96,500 —	33,469 94	—	129,969 94
Husby 1/4 mantal	—	—	—	16,000 —	—	16,000 —	—	16,000 —	—	16,000 —
Alnängarnes fiske	—	—	—	15,000 —	—	15,000 —	—	15,000 —	—	15,000 —
Underhållsfonden (inbetal- ningarne)	—	—	—	100,000 —	—	100,000 —	—	100,000 —	—	100,000 —
Ränteskilnader, betäckta af statslånet	—	—	—	85,421 54	—	85,421 54	—	85,421 54	—	85,421 54
Materialier, inventarier m. m., ej fördelta	—	—	—	207,014 77	—	207,014 77	—	—	—	—
Summa	96,910	60,312	36,598	2,295,358 41	504,641 59	2,800,000 —	1,948,883 34	340,390 55	548,970 —	2,838,243 89

Örebro den 24 April 1883.

G. Djurklou.

*Bil. III.**Utdrag ur direktionens för Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag berättelse i April 1884.*

Då någon fullständig öfversigt af dessa, sjösänkingsbolaget ålagda, för alla andra likartade företag fullkomligt främmande extra arbeten ännu icke lemnats bolaget, har direktionen, med hänvisning till den jemförande tabell, som förra året lemnades jemte berättelsen, nu ansett sig böra härför närmare redogöra.

Af nämnda tabell framgår, att den direkta arbetskostnaden med visshet kan beräknas till minst 2,246,593 kronor 75 öre och fördelas i följande grupper:

- 1:o. Hvad som sankmarkernas torrläggning erfordrar och
- 2:o. Öfverarbete, som ålagts sjösänkingsbolaget för bibehållande åt den allmänna trafiken af 7 fots segeldjup i sjön och kanalen.

Till den förra gruppen höra följande arbeten och kostnader:

För Hjelmarens utlopp.....	226,886: —	
» Eskilstuna ström.....	227,403: 04.	
» Qvismaredalen	734,645: 50.	
	<hr/>	
	1,188,934: 54,	
hvar till kommer på denna summa belö- pande andel i allmänna omkostnaderna		
306,391: 07 med	202,891: 07.	1,391,825: 61.

Den andra gruppen omfattar:

Segellederna i Hjelmaren.....	med	206,065: 95.
Hjelmarehamnarne	»	47,580: 38.
Skebäcks hamn och Svartån.....	»	59,122: 28.
Hjelmare kanal	»	438,499: 53.

Tillsammans 751,268: 14,

hvar till kommer belöpande andel i de all- männa omkostnaderna	103,500: —	854,768: 14.
	<hr/>	
	Summa kronor	2,246,593: 75.

Häraf framgår, att Hjelmare-sänkningsföretaget för den allmänna trafiken fått en tillökning i direkt arbetskostnad utöfver hvad markens torrläggning fordrar utaf 38 procent.

Förutom dessa åligganden (hvertill med allt skäl kunde räknas afven den ökade kostnaden för Hyndevadsdammens förändring från en till större delen sjelfreglerande skibordsdam till en fullständig regleringsdam med luckor och fasta gåtar) har bolaget måst åtaga sig framtida underhållet af detta konstlade segeldjup, och för detta ändamål måst *dels* afsätta en särskild fond, *dels* anskaffa bostad och boställsjord åt en af staten förordnad regleringskontrollör.

Om nu till den här ofvan uppgifna arbetskostnaden	854,768: 14,
lägges denna fond, som för närvarande uppgår till	120,123: 57,
samt kostnaderna för beredande af bostad och löningsjord	
åt damkontrollören	30,000: —,

så fås en summa af kronor 1,004,891: 71,

som utvisar hvad bibehållandet af 7 fots segeldjup kostat jordbrukarne vid Hjelmarens stränder. Då desse för sin trafik icke hafva någon fördel af ett större segeldjup i vissa farleder och för att komma till dem måste förskaffa sig mera grundgående fartyg, som kunna anlöpa sjöns stränder och begagna de nya farleder, hvilka genom sjösänkingsarbetet tillkommit, måste dessa extra utgifter, som icke lemnat dem några motsvarande förmåner men ett drygt framtida ansvar och medtagit mer än hälften af det erhållna statslånet, betraktas såsom offrade för ett statsintresse, hvars upprätthållande väl förtjenat något särskildt understöd från det allmännas sida.

Bil. IV.

Skrifvelse af statens Landtbruksingeniör John Sundberg.

Undertecknad har haft Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förordnande »att verkställa sådan syn, som 4 kap. lagen om dikning och annan afledning af vatten föreskrifver, i och för bestämmande af nödiga afloppsgrafvars läge och dimensioner, samt att fördela dikningskostnaden och utreda alla andra dithörande frågor inom följande byar och gårdar: Bo, Åkerby, Åkerbytorp, Vallby, Högby, Ankersta, Alm, Mörby, Täby, Egeby, Bittinge, Åkesberg, Åsby, Bondvrak, Segersjö, Vähla, Usta, Helgesta, Berg och Hummelsta uti Stora Mellösa och Lännäs socknar».

De vid den nu avslutade syneförrättningen upprättade handlingarne visa:

att sammanlagda längden af nödiga befunna och föreslagna afloppsgrafvar utgör 32,089 meter;

att hela den areal, som beräknats hafva nytta af dikningen, utgör 1,160 hektar 16 ar;

att kostnaden för gräfningsarbetet enligt kostnadsförslaget, sammanlagd med kostnaden för syneförrättningen och öfriga dermed i sammanhang stående extra utgifter, slutar på en summa af 38,715 kronor 51 öre eller 33 kronor 37 öre per hektar;

att all i företaget ingående mark är beroende af Hjelmare-sänkningen och deltagar i kostnaden för densamma;

att intet större vattendrag, hvars reglering kräfver särskild kostnad, genomlöper området; samt

att, om afloppsdikena voro jemnt fördelade öfver hela arealen, skulle afståndet emellan dem vara 361 meter.

Syneförrättning för afdikning har äfven verkstälts inom byarne Bärsta, Resta, Knarsta, Röhammar, Dö mesta och Råsta i Stora Mellösa socken, hvarvid dock förordnandet varit af så inskränkt omfattning, att endast sjelfva hufvudafloppet kunnat bestämmas. Resultatet är följande:

Afloppets längd	4,987 meter.
Kostnad enligt kostnadsförslaget	6,100 kronor.
Vattenskadade markens storlek	662 hektar.
Kostnad per hektar	9 kronor 21 öre.

All ingående mark är beroende af Hjelmare-sänkningen.

Intet större vattendrag genomlöper egorna. Synförrättning för reglering af Äfverstaån mellan Hjelmaren och Glanshammars gästgifvaregård i Glanshammars socken har lemnat följande resultat:

Längd	6,160 meter.
-------------	--------------

Dimensioner å nedre delen:

Bottenbredd 5 och dagbredd	10 à 11 meter.
Vattenskadade markens storlek	454 hektar 59 ar.
Kostnad enligt kostnadsförslaget (hvaraf 5,000 för brobyggnad)	35,000 kronor.
Kostnad per hektar	77 kronor.

Omkring $\frac{2}{3}$ af arealen ingår i Hjelmare-sänkningen.

Nödiga afloppsgrafvar ingå icke i förslaget.

Örebro den 23 Juni 1884.

Ex officio

John Sundberg,
Statens Landtbruksingenjör.

Bil. V.*Skrifvelse af Kommissionslandtmätaren O. Tengvall.*

Till Direktionen för Hjelmarens och Qvismarens sjösänkingsbolag.

I anledning af hos mig gjord förfrågan i ämnet får jag meddela, att jag blott afslutat en syn för dikningsföretag inom det af Hjelmarens och Qvismarens vattenstånd besvärade området här i länet, nemligen i Qvismaredalen mellan byarne Frommesta, Ekeby, Näsby, Frogesta, Fröberga och Nynäs, hvilken syn omfattade fyra afloppsgrafvar af en sammanräknad längd om 19,300 fot. Som delegarne härvid enades om grunderna för dikningen, och kostnaden för företaget i följd deraf icke blef beräknad, så är jag icke i tillfälle att lemna några på synehandlingar grundade sifferuppgifter å dikningskostnaden; men, med kännedom om markens beskaffenhet, grafvarnes dimensioner och i orten gällande arbetspris, anser jag kostnaden för dessa afloppsgrafvars upptagande kunna beräknas till 7,500 kronor.

Berörde grafvar äro dock endast hufvudgrafvar för vattenafledning från ofvanomförmälde byars vattenskadade egor, som uppgå till en areal af omkring 750 tunnland. De särskilda afloppsgrafvar och öppna diken, som hvarje by och hvarje enskild delegare dessutom måste upptaga inom sitt område, hafva icke varit föremål för undersökning vid nämnda förrättning, hvadan jag icke heller kan uppskatta kostnaden för sådana grafvars och dikens upptagande särskildt på den platsen; men för att gifva en generell föreställning om afdikningskostnaden å sådana jemna fält, hvaraf vattenskadade egorna i Hjelmare- och Qvismaredalen i allmänhet bestå, vill jag nämna att jag, efter inhemtad kännedom om dikningsarbeten af ganska stor omfattning, som blifvit utförda vid Sickelsjö i Götlanda socken enligt af statens landtbruksingeniör uppgjord plan och till ganska lågt arbetspris, beräknat kostnaden för upptagandet af nödigt antal öppna afloppsgrafvar för fältens torrläggning medelst täckdikning till omkring 27 kronor tunnlandet utom synekostnader, som derstädes icke förekommit, men, der de förekomma, ställa sig relativt högre på smärre dikningsföretag än på större och kunna uppgå till omkring 3 kronor per tunnland eller mera, om företaget är litet, samt till mindre belopp, om företaget är större.

Vid Sickelsjö synes odlingskostnaden variera mellan 40 och 75 kronor, men torde kunna anses i genomsnitt uppgå till omkring 50 kronor tunnlandet.

Beräknas härjemte kostnaden för täckdikning, som, i fall täckdikningen skall utföras med omsorg, torde uppgå till omkring 60 kronor å hvarje tunnland, så synes diknings- och odlingskostnad i allmänhet komma att uppgå till omkring 140 kronor tunnlandet.

Vid Sickelsjö gods, som utom mossar har en vattenskadad areal af omkring 479 tunnland åker och 1,200 tunnland odlingsbar men ouppodlad mark, fordra, såsom ofvan är nämnt, dikningsföretagen ingen synekostnad, hvarigenom diknings- och odlingskostnad derstädes icke ställer sig högre än omkring 75 kronor för åker och 137 kronor för odlingsmark per tunnland; men likväl uppgår kostnaden för tillgodogörandet af den jordförbättring, som med Hjelmarens sänkning åsyftas derstädes, till den betydliga summan af 200,325 kronor utom sjösänkingskostnad, nybyggnader, kreatursuppsättning och ränteförluster under odlingstiden. Dessa sistnämnda äro ganska anmärkningsvärda speciellt vid Sickelsjö, der det gäller nyodlingar på en så stor egovidd som 1,200 tunnland, hvilken icke är fördelad på arrendegårdar och icke heller kan utarrenderas innan nybyggnader skett. För tillgodogörandet af denna egovidd torde åtgå minst tio år, hvarvid den mark, som i sitt vattendränkta skick lemnade åtminstone någon afkastning i form af höskörd, blifver nästan ofruktbar intill dess uppodlingen af densamma medhunnits.

Vid beräkning af dikningskostnaden å de till Sickelsjö hörande vattenskadade egor är att anmärka, det afloppsgrafvarnes längd endast räknats till Hjelmarens strand; derigenom har denna kostnad ställt sig lägre än den vid dikningens fullständiga utförande torde blifva, ty det har genom undersökning blifvit utrönt, att muddring för vattenafloppet måste företagas i Fröshammarsviken å en sträcka af omkring 10,000 fot¹⁾.

Huru detta arbete lämpligast skall utföras och hvad det kan komma att kosta, derom kan jag nu icke yttra mig, men säkert är att kostnaden ej blifver obetydlig, och att detta arbete framkallat mycket bekymmer hos jordegarna; måhända tillkomma liknande arbeten äfven på andra ställen och vålla förlängning i odlingstiden och hinder för tillgodogörandet af den jordförbättring, som med sjösänkningen åsyftas.

Örebro den 15 Augusti 1884.

O. Tengvall,
Kommissionslandtmätare.

¹⁾ Härvid må följande upplysning meddelas:

Landtmätare och gode män hade ålagt sjösänkingsbolaget att verkställa muddring i och för prämfart från Sickelsjö såg. Kostnaden härför samt för prämarens förändring m. m. hade beräknats af förrättningsmännen till 9,675 kronor, och då egaren dermed åtnöjts har bolaget mot erläggande af beloppet friats från arbetet.